

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Συντακτική Ομάδα
ΜΠΡΙΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ (Ξ 2005003)
ΚΗΡΥΚΟΥ ANNA (Ξ 2005002)
ΑΝΔΡΕΙΩΤΗ ΑΦΡΟΔΙΤΗ (Ξ 2005028)
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗ ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ (Ξ 2005011)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Αριστοτέλης γεννήθηκε στα Στάγειρα της Χαλκιδικής το 384 π.Χ. Καταγόταν από επιφανή και πλούσια οικογένεια. Ο πατέρας του Νικόμαχος ήταν πιθανώς προσωπικός γιατρός του βασιλιά της Μακεδονίας Αμύντα. Το 377 π.Χ. μετά το θάνατο του πατέρα του, ο Αριστοτέλης -δεκαεπτά χρονών- εγκατέλειψε για πάντα, την πατρίδα του και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου έζησε ως μέτοικος και έγινε μέλος της φιλοσοφικής κοινότητας της Πλατωνικής Ακαδημίας. Για τα είκοσι χρόνια (377-357 π.Χ.) που ο Αριστοτέλης ήταν μέλος της Ακαδημίας δεν έχουμε καμία πληροφορία.

Μετά το θάνατο του Πλάτωνος, το 347 π.Χ. ο Αριστοτέλης εγκατέλειψε την Αθήνα και πήγε στη Μικρά Ασία, στον ηγεμόνα του Αταρνέα Ερμεία, και εκεί νυμφεύθηκε την Πυθιάδα. Φαίνεται πως η αναχώρηση του από την Αθήνα σχετίζεται με το γεγονός ότι τη διεύθυνση της Ακαδημίας ανέλαβε ο Σπεύσιππος. Το 345 π.Χ. έφυγε από τη Μικρά Ασία για άγνωστους λόγους και πήγε στη Μυτιλήνη, όπου συνδέθηκε με τον έπειτα μαθητή και διάδοχό του Θεόφραστο, που καταγόταν από την Ερεσό της Λέσβου.

Το 343 π.Χ. , προφανώς ύστερα από πρόσκληση του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου πήγε στη Μακεδονία, όπου ανέλαβε τη διαπαιδαγώγηση και τη μόρφωση του Αλεξάνδρου, που ήταν τότε δεκατεσσάρων χρονών. Ο Αριστοτέλης άρχισε με προθυμία το έργο της αγωγής του νεαρού διαδόχου. Φρόντισε να του μεταδώσει το πανελλήνιο πνεύμα και χρησιμοποίησε ως παιδευτικό όργανο τα ομηρικά έπη. Περί τα τέλη του 339 π.Χ. όταν πέθανε ο Σπεύσιππος, διευθυντής της Ακαδημίας έγινε ο Ξενοκράτης, μολονότι ανάμεσα στους διαδόχους συμπεριλαμβανόταν και ο Αριστοτέλης, ο οποίος όμως δεν ήρθε στην Αθήνα για να βάλει προσωπικά υποψηφιότητα, επειδή βρισκόταν στη Μακεδονία. Η εκλογή του Ξενοκράτη ήταν η αφορμή να αποχωρήσει ο Αριστοτέλης και τυπικά, οριστικά, από τον όμιλο της Ακαδημίας.

Στη Μακεδονία έμεινε ως το έτος της δολοφονίας του Φιλίππου (336-335 π.Χ.), οπότε τη διακυβέρνηση του κράτους ανέλαβε ο Αλέξανδρος. Τότε τελείωσε και ο ρόλος του Αριστοτέλη ως δασκάλου του Αλεξάνδρου. Επέστρεψε στην Αθήνα, όπου ίδρυσε στο Λύκειο δική του Σχολή, που ονομάστηκε «Περίπατος», προφανώς διότι η έδρα της Σχολής ήταν μία στοά περιπάτου στο κέντρο της Αθήνας.

Ο Αριστοτέλης εργάστηκε δεκατρία χρόνια ως διευθυντής της Σχολής και ως συγγραφέας φιλοσοφικών έργων. Στην Αθήνα κατείχε σημαντική θέση και υπολογιζόταν πολύ ως το θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π. Χ.). Από εκεί και πέρα τα πράγματα άλλαξαν, διότι οι Αθηναίοι, που άρχισαν προσπάθειες να ελευθερωθούν από την κυριαρχία των Μακεδόνων, γνώριζαν ότι, ο Αριστοτέλης καταγόταν από τη μακεδονική επικράτεια και ότι είχε προσωπικές σχέσεις με τον Φίλιππο, τον Αλέξανδρο και τον στρατηγό Αντίπατρο. Έτσι έγινε δίκη εναντίον του καθώς οι οπαδοί του αντιμακεδονικού κόμματος νόμισαν ότι βρήκαν την ευκαιρία να εκδικηθούν τους Μακεδόνες στο πρόσωπο του Αριστοτέλη.

Ο Αριστοτέλης όμως, επειδή κατάλαβε τα πραγματικά κίνητρα και τις αληθινές προθέσεις των μηνυτών του για να αποφύγει την καταδίκη και τις συνέπειές της πήγε στη Χαλκίδα της Εύβοιας, πριν γίνει η δίκη του. Εκεί πέθανε από στομαχικό νόσημα το 322 π. Χ. Το σώμα του μεταφέρθηκε στα Στάγειρα, όπου θάφτηκε με εξαιρετικές τιμές. Οι συμπολίτες του τον ανακήρυξαν "οικιστή" της πόλης και έχτισαν βωμό πάνω στον τάφο του. Φεύγοντας από την Αθήνα, διευθυντή της σχολής άφησε το μαθητή του Θεόφραστο, που τον έκρινε ως τον πιο κατάλληλο. Έτσι το πνευματικό ίδρυμα του Αριστοτέλη εξακολούθησε να ακτινοβολεί και μετά το θάνατο του μεγάλου δασκάλου.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

Ο Αριστοτέλης ως άνθρωπος είχε πιστούς φίλους, αλλά και φοβερούς αντιπάλους (Επίκουρος, Τίμαιος, Ευβουλίδης κ. ά.), οι οποίοι κάποιες φορές τον παρουσίαζαν ως φιλάργυρο, φιλήδονο, ραδιούργο, μηχανορράφο, ακόμα και οργανωτή δολοφονίας του Αλεξάνδρου κλπ. Αντίθετα από αξιόπιστες πηγές μαθαίνουμε ότι ο Αριστοτέλης υπήρξε η ενσάρκωση του ορθού μέτρου σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του. Την έμφυτη ευγένεια και τρυφερότητα της ψυχής του τη βρίσκουμε διάχυτη μέσα στη διαθήκη του.

Μέσα σ' αυτή φροντίζει για τη μνήμη των γονέων και του αδερφού του και δεικνύει ούτε την οικογένεια του πατρικού φίλου Πρόξενου, που τον ανέθρεψε. Φροντίζει για τη δεύτερη γυναίκα του την Ερπυλλίδα και το γιο που απέκτησε μαζί της, το Νικόμαχο. Ακόμα και για την κόρη του Πυθιάδα, καρπό του πρώτου του γάμου. Η μεγάλη του όμως φιλανθρωπία φαίνεται στο σημείο εκείνο της διαθήκης, όπου ορίζει να μην πουληθεί κανείς από τους δούλους που τον υπηρέτησαν, αλλά να ελευθερώνονται μόλις ενηλικιώνονται.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΓΙΑ ΜΕΣΟΤΗΤΑ- ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ- ΑΡΕΤΗ

Η θεωρία του Αριστοτέλη αποτελεί κεντρικό άξονα της ηθικής φιλοσοφίας του. Στο πλαίσιο της θεωρίας του αυτής ο Αριστοτέλης μας προτρέπει, αν θέλουμε να κατακτήσουμε την αρετή και να γίνουμε ευτυχισμένοι, να αποφεύγουμε στη συμπεριφορά μας τις ακραίες επιλογές.

Η άποψη που είχε ο Αριστοτέλης για τον κόσμο ήταν τελεολογική. Βάσει της αντίληψης του αυτής, ο Αριστοτέλης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ευδαιμονία αποτελεί το ύψιστο αγαθό στη ζωή μας και ότι βάσει αυτής οφείλουμε να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας. Συγκεκριμένα κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος είναι δημιουργικό ον και κάθε πράξη του έχει συγκεκριμένο σκοπό.

Ενώπιόν μας υπάρχει μια ιεράρχηση σκοπών. Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα αποσκοπεί στην δημιουργία κάποιου αγαθού που με τη σειρά του, εξυπηρετεί κάποιο άλλο αγαθό κοκ. Αυτή η αλυσίδα αγαθών όμως κατά τον Αριστοτέλη θα πρέπει να καταλήγει κάπου να έχει ένα "τέλος" Ως τέτοιο τελικό σημείο αναφοράς όλων των αγαθών στη ζωή του ανθρώπου ο Αριστοτέλης θεωρεί την ευδαιμονία. Λέγοντας βέβαια ότι όλες οι δραστηριότητές τελευταία στοχεύουν στην ευδαιμονία μας, μας δημιουργείται η εντύπωση ότι η τοποθετείται σε κάποιο απώτερο σημείο της ζωής μας. Ένα σημείο όπου όταν φτάσουμε και αφού θα έχουμε αποκτήσει όλα τα απαιτούμενα αγαθά θα γίνουμε ευτυχισμένοι. Μια τέτοια αντίληψη για την

ευδαιμονία όμως για τον Αριστοτέλη είναι ανακριβής. Στην πραγματικότητα κατ' αυτόν μπορούμε να γίνουμε ευτυχισμένοι οποιαδήποτε στιγμή της ζωής μας αρκεί ο τρόπος που θα συμπεριφερθούμε να είναι ο κατάλληλος. Πρέπει να εξασφαλίσουμε το ύψιστο αγαθό της ευδαιμονίας, να εκτελούμε τις εκάστοτε πράξεις μας σωστά. Πώς όμως; Πότε μπορούμε να πούμε ότι οι πράξεις μας έγιναν σωστά έτσι ώστε να μας κάνουν ευτυχισμένους; Είναι αναγκαίο λοιπόν, κατά το Σταγειρίτη, να καθοριστεί το έργο του ανθρώπου. Και αυτό γιατί αισθάνεται κανείς ευτυχισμένος εφόσον κάνει καλά την δουλειά του. Ένας αμπελουργός νιώθει ευτυχής εάν η παραγωγή κρασιού που είναι η δουλειά του είναι μεγάλη και εκλεκτή. Όλοι μας είμαστε εξουσιοδοτημένοι να επιτελούμε κάποιο έργο, που, εκτελώντας το σωστά, αισθανόμαστε ευτυχισμένοι.

Ανάλογα ο άνθρωπος έχει κάποιο έργο το οποίο προσδιορίζεται από την ιδιαίτερη φύση του. Η κατανόηση του έργου αυτού θα επιτευχθεί συγκρίνοντας τον άνθρωπο με τα άλλα είδη οργανισμών και βρίσκοντας σε τι υπερέχει ο άνθρωπος έναντι τους.

Στη σύγκριση αυτή βλέπουμε ότι άνθρωπος και τα φυτά έχουν κοινή τη θρεπτική και την αυξητική ζωή. Από την άλλη με τα ζώα ο άνθρωπος μοιράζεται τις ορέξεις, τα ένστικτα και τα πάθη. Εκείνο όμως που ουσιαστικά ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα ζώα συνίσταται στο γεγονός ότι ο άνθρωπος σκέφτεται (λόγος: λογική και τρόπος επικοινωνίας).

Κατά τον Αριστοτέλη ο κατάλληλος τρόπος που πρέπει να συμπεριφερόμαστε για να γίνουμε ευδαιμονες είναι να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας ανάλογα με το έργο που υπαγορεύεται από τη φύση μας. Μπορούμε τώρα λοιπόν να πούμε ότι κατά τον Αριστοτέλη γίνεται κανείς ευτυχισμένος όταν συμπεριφέρεται σύμφωνα με το λογικό του, διαφορετικά, αν αδιαφορήσει προς ότι του υπαγορεύει ο λόγος θα καταλήξει στη δυστυχία. Σε τι όμως συνίσταται η λειτουργία του λόγου την οποία θα πρέπει να σεβαστούμε προκειμένου να γίνουμε ευτυχισμένοι;

Ο λόγος από τη φύση του επιδιώκει πάντοτε την ισορροπία, τη συμμετρία. Έτσι, συμπεριφερόμαι σύμφωνα με τη λογική φύση μου σημαίνει ότι επιλέγω κάτι που δεν είναι ακραίο, δηλαδή κάτι ούτε υπερβολικό ούτε ελλειπτικό. Η κάθε αρετή κατά τον Αριστοτέλη είναι μεσότητα, είναι δηλαδή το μέσον ανάμεσα στα δύο άκρα την υπερβολή και την έλλειψη που έχουν και τα δύο αρνητικό χαρακτήρα. Έτσι η ευδαιμονία βρίσκεται πάντοτε στην επιλογή της μέσης οδού μεταξύ δύο ακραίων προοπτικών, της υπερβολής και της έλλειψης.

Ο Αριστοτέλης υποστήριξε ότι μεταξύ της ευδαιμονίας και της αρετής υπάρχει ουσιαστική σχέση. Δε θα μπορεί να είναι κανείς ευτυχισμένος, χωρίς να είναι ενάρετος. Ένας φαύλος άνθρωπος δε μπορεί να είναι ευτυχισμένος. Για τον Αριστοτέλη, η ευδαιμονία είναι ενέργεια της ψυχής σύμφωνα με την αρετή.

Η αρετή, καθώς και η ευδαιμονία συνίσταται, κατά τον Αριστοτέλη, στη μεσότητα μεταξύ δύο ακροτήτων. Η μετριοφροσύνη, λόγου χάρη είναι μεσότητα μεταξύ της αλαζονείας που συνιστά την κατάσταση της υπερβολής, και της μικροπρέπειας που αποτελεί έλλειψη κοκ με όλες τις αρετές.

Εκ πρώτης όψεως ασφαλώς η θεωρία του Αριστοτέλη για τη μεσότητα είναι πειστική. Τι πιο εύλογο αλήθεια, από το να προτιμήσει κανείς να είναι ανδρείος, αντί να είναι θρασύς ή δειλός προκαλώντας τα επικριτικά σχόλια των άλλων γύρω του;

Υπάρχουν όμως καθοριστικές στιγμές στη ζωή μας κατά τις οποίες η θεωρία της μεσότητας αποδεικνύεται ανίσχυρη να μας βοηθήσει στις επιλογές μας. Πρόκειται για τις στιγμές εκείνες που έχουμε να αντιμετωπίσουμε κορυφαία διλήμματα, στιγμές όπου, όπως λέει ο ποιητής, καλούμαστε να πούμε το μεγάλο ναι ή το μεγάλο όχι. Στις περιπτώσεις αυτές- καθώς δεν υπάρχει μέση οδός, αλλά είμαστε υποχρεωμένοι να

διαλέξουμε είτε τη μία είτε την άλλη δυνατότητα που έχουμε μπροστά μας- η θεωρία του Αριστοτέλη δεν είναι παρά μία άκαιρη, άστοχη, ανώφελη πρόταση.

Εκτός από τον Αριστοτέλη υπήρξαν και άλλοι φιλόσοφοι, με το όνομα Στωικοί που αναγνώρισαν, όπως αυτός, την τεράστια σημασία του λόγου στη ζωή μας.

ΤΑ ΟΡΘΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΥΤΑ

Ορθά είναι τα εξής πολιτεύματα: η βασιλεία, η αριστοκρατία και η πολιτεία. Παρεκβάσεις αυτών είναι αντίστοιχα η τυραννία, η ολιγαρχία και η δημοκρατία. Τα πολιτεύματα διακρίνονται με βάση: το φορέα εξουσίας, το σκοπό που επιδιώκει η πολιτική εξουσία και την κοινωνική τάξη που έχει και ασκεί την εξουσία. Ορθά ονομάζει τα πολιτεύματα στα οποία το κύριον (η ύψιστη αρχή στην πόλη) ασκεί την εξουσία για την εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος. Τα άλλα τρία είναι παρεκβάσεις, γιατί σ' αυτά η εξουσία ασκείται όχι πια για την εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος αλλά για την εξυπηρέτηση αυτών που ασκούν την εξουσία. Το κριτήριο που αναφέρει πλέον ο φιλόσοφος δεν είναι το «κριτήριο του αριθμού», αλλά το «κριτήριο της κοινωνικής τάξης».

Για τον Αριστοτέλη το καλύτερο πολίτευμα είναι η μοναρχία, με τον όρο ότι ο μονάρχης είναι μια εξαιρετική προσωπικότητα. Ελλείπει τέτοιου μονάρχη, προτιμότερη είναι η αριστοκρατία και το τρίτο από πλευράς αξίας πολίτευμα είναι η πολιτεία, ένα πολίτευμα-μεσότητα, στο οποίο κυβερνούν οι πολίτες της μέσης κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, άνθρωποι που υποτάσσονται εύκολα στη λογική.

Στην ευδαιμονία της πόλης δε συμβάλλει με τον ίδιο τρόπο το κάθε σύστημα διακυβέρνησης. Υπάρχουν μάλιστα και συστήματα που οδηγούν στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα. Τα τελευταία είναι εκείνα που δεν αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση του συμφέροντος του συνόλου των πολιτών, αλλά ορισμένων μόνο από αυτούς.

Γενικότερα, η λέξη πολιτεία σημαίνει πολίτευμα όμως ο Αριστοτέλης ονομάζει επίσης πολιτεία το πολίτευμα που εμείς σήμερα ονομάζουμε δημοκρατία και πιο συγκεκριμένα «συνταγματική δημοκρατία». Με κριτήριο το βαθμό απόκλισης από την ορθή δημοκρατία ο Αριστοτέλης διακρίνει σε πέντε τα είδη της δημοκρατίας: η δημοκρατία με κριτήριο την ελευθερία και την ισότητα των πολιτών, η δημοκρατία με κριτήριο την περιουσία, η δημοκρατία στην οποία υπέρτατη αρχή είναι ο νόμος και οι πολίτες καταλαμβάνουν τα διάφορα αξιώματα αν δεν έχουν κάποιο νομικό πρόβλημα, η δημοκρατία στην οποία υπέρτατη αρχή είναι ο νόμος και οι πολίτες αναλαμβάνουν τα διάφορα αξιώματα με κριτήριο την ιδιότητα του πολίτη και η δημοκρατία με υπέρτατη αρχή το λαό κι όχι τους νόμους με αποτέλεσμα ο λαός να παρασύρεται από τους δημαγωγούς.

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ο Αριστοτέλης επιδοκιμάζει τη συλλογική εξουσία. Το σύνολο των πολιτών είναι ανώτερο από κάθε επιμέρους άτομο, αφού τα μέρη της αρετής που διαθέτει κάθε πολίτης αθροίζονται. Δεν αποκλείει όμως τη δραστηριότητα σπουδαιών ανδρών, που μπορούν να συστηματοποιήσουν και να αποσαφηνίσουν τις ορθές απόψεις των άλλων. Η βασική του θέση είναι ότι οι πολλοί ως σύνολο, καθώς διαθέτουν αρετή και φρόνηση ασκούν την εξουσία ωφελιμότερα από τους λίγους αλλά άριστους, γιατί

συνολικά έχουν πολλαπλάσια αρετή και ανώτερη από εκείνη των λίγων-αρίστων. Επίσης οι θετικές ιδιότητες όλων μαζί των λίγων μπορεί τελικά να είναι λιγότερες από τις θετικές ιδιότητες των πολλών ως συνόλου.

Καταλήγει λοιπόν στο συμπέρασμα ότι στην πόλη μπορεί το κάθε επιμέρους άτομο να μην είναι τίποτα το αξιόλογο, ενώμενοι όμως όλοι μαζί αυτοί οι πολίτες μπορούν να είναι καλύτεροι και αποτελεσματικότεροι από τους λίγους-άριστους. Μπορεί οι λίγοι-άριστοι να είναι ο καθένας ξεχωριστά πολύ αξιόλογοι άνθρωποι, όμως αυτό που μετρά είναι η συνένωση των θετικών στοιχείων που μπορούν να συνεισφέρουν οι πολλοί.

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Ο Αριστοτέλης αναφέρεται στην παιδεία των ελεύθερων πολιτών και είναι σημαντικό ότι υποστηρίζει τη δημόσια εκπαίδευση αιώνες πριν από το γαλλικό διαφωτισμό και τη στιγμή που η ιδιωτική εκπαίδευση στην εποχή του ήταν πολύ αναπτυγμένη. Θεωρεί ότι τα θέματα της παιδείας πρέπει να ρυθμίζονται νομοθετικά και ότι η παρεχόμενη παιδεία πρέπει να είναι ίδια για όλους. «Για να ακολουθηθεί ο τρόπος ζωής που ταιριάζει στο κάθε πολίτευμα, πρέπει να υπάρχει αντίστοιχη μορφή παιδείας, που ποικίλλει ανάλογα με τους σκοπούς της κάθε πολιτείας. Το γεγονός ότι η πολιτεία προϋποθέτει και ταυτόχρονα καθορίζει τον τρόπο ζωής και την παιδεία, η οποία εξασφαλίζει τη σταθερότητά της, επιβεβαιώνει την άποψη του Αριστοτέλη για την αλληλοεξάρτηση ηθικής και πολιτικής». (Α. Μπαγιόνας)

«Η αναφορά του στο εκπαιδευτικό σύστημα απέχει πολύ από το να είναι τυπολογική. Είναι κατά μείζονα λόγο και συνδέεται με τις αντιλήψεις του περί τον στόχο των ευρύτερων πολιτικών μορφωμάτων. Για να οδηγηθούν όλα στο ευ ζην αναγκαίος όρος είναι να διαπαιδαγωγηθούν οι πολίτες ηθικά και να καλλιεργηθούν πνευματικά. Ο φιλόσοφος επιθυμεί επίσης την ενότητα της πόλης, κάτι που βασίζεται στην παιδεία του κάθε πολίτη ως του ατόμου εκείνου το οποίο θα έχει κατανοήσει την οργανική σχέση του με το ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο εκτός του οποίου δραστηριοποιείται. Η παιδεία είναι έργο του νομοθέτη, ο οποίος έχει φροντίσει να διδάξει στο νέο ότι η ηθική που ισχύει στην πόλη-κράτος ως σύνολο είναι ίδια με αυτή του ατόμου». (Χρ. Τερέζης.)

Επομένως είναι αυτονόητο ότι η παιδεία είναι θέμα κατεξοχήν πολιτικό και τα θέματά της πρέπει να ρυθμίζονται με νόμους. Καταληκτικά μπορούμε να πούμε ότι η εκπαίδευση μπορεί να έχει τους ακόλουθους στόχους: να κατακτήσουν οι νέοι την αρετή(διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα), τον καλύτερο τρόπο ζωής, την άσκηση και καλλιέργεια του νου.

Η ΠΟΛΗ ΕΙΝΑΙ Η ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΗ ΜΟΡΦΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ορισμός της πόλεως που δίνει ο Αριστοτέλης αρχίζει από την έννοια του γένους (κοινωνία) και προχωρά στην ειδοποιό διαφορά της από τις άλλες κοινωνίες, το στόχο της που είναι «το κυριότατο από όλα τα αγαθά». Η εξήγησή του για τη σύσταση της πολιτείας είναι τελεολογική. Σκοπός της ύπαρξης της πόλης είναι το αγαθό για το οποίο όλοι κάνουν τα πάντα. Έτσι σ' αυτό το σημείο συνδέει τον πολίτη (όλοι) με την πόλη. Ο φιλόσοφος ακολουθεί πορεία από τα γενικά στα επιμέρους. Ο

συλλογισμός του είναι ο εξής: κάθε πόλη είναι κοινωνία, κάθε κοινωνία έχει δημιουργηθεί για κάποιο σκοπό. Επομένως όλες οι κοινωνίες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό- η κυριότητα απ' όλες τις κοινωνίες (δηλαδή η πόλη) αποβλέπει στο κυριότατο απ' όλα τα αγαθά. Το κυριότατο από τα αγαθά είναι η ευδαιμονία.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΖΩΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ

Η πόλη είναι η τρίτη περίπτωση συμβίωσης ανθρώπων, μετά την οικογένεια και την κώμη (χωριό). Αποτελεί την ολοκλήρωση του εξελικτικού κύκλου, είναι δηλαδή το τέλος των δύο προηγούμενων κοινωνικών δομών και ικανοποιεί τις ηθικές ανάγκες του ανθρώπου, επειδή πέτυχε την ύψιστη αυτάρκεια είτε σε σχέση προς τα αναγκαία είτε σε σχέση προς την ευτυχισμένη ζωή. Η αυτάρκεια της πόλης και η ευδαιμονία είναι δύο έννοιες απόλυτα ταυτόσημες. Το τέλος (σκοπός) για τον οποίο κάτι δημιουργείται και ολοκληρώνεται είναι κάτι το φυσικό και κάτι έξοχο, αφού η φύση εξασφαλίζει στα δημιουργήματά της το άριστο. Κάτι τι έξοχο, άριστο είναι και η αυτάρκεια ως τέλος-σκοπός. Από τα προηγούμενα συμπεραίνουμε ότι η πόλη υπάρχει εκ φύσεως, άρα ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως ον προορισμένο να ζει σε πόλη (πολιτικόν ζών). Ο άνθρωπος ο οποίος ζει μόνος του, ή ξεπερνά την ανθρώπινη φύση (θεός) ή εκφυλισμένος άνθρωπος (θηρίο).

Σε αντίθεση με την απλή φωνή των ζώων, που δεν εκφράζει παρά μόνο τη λύπη ή την ευχαρίστηση, ο άνθρωπος είναι προικισμένος με το λόγο, ώστε να μπορεί να εκφράζει έννοιες όπως το ωφέλιμο, το βλαβερό, το δίκαιο, το άδικο, το ωραίο, το άσχημο κ.α. Η σύλληψη και η έκφραση αυτών των ηθικών εννοιών είναι στην πραγματικότητα αυτή που οδήγησε στη γένεση και στη λειτουργία των διαφόρων μορφών κοινωνικής συμβίωσης. Ο άνθρωπος οδηγήθηκε στον πολιτικό βίο χάρη στο λόγο. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η φύση δεν κάνει τίποτα άσκοπα, καταλαβαίνουμε πως ο λόγος είναι η μεγαλύτερη απόδειξη πως ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ζώον πολιτικόν.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ο Αριστοτέλης είναι ο πρώτος φιλόσοφος που έλαβε υπ' όψιν συστηματικά την ιστορία της φιλοσοφίας. Ξεκινάει από το γεγονός ότι οι θεωρίες των προηγούμενων φιλοσόφων, από τον Θαλή τον Μιλήσιο και μετά, πρέπει να θεωρηθούν προβαθμίδες για το δικό του έργο. Το πραγματικό περιεχόμενο των σκέψεών τους, με την πρωτόγονη ακόμη και ανεπαρκή διατύπωση, είναι ακριβώς αυτό που μπόρεσε εκείνος να επεξεργαστεί καθαρά και περιεκτικά. Το σύστημά του πρέπει να καταλάβει στην ιστορία της φιλοσοφίας την ίδια θέση όπως το έργο του Σοφοκλή στην ιστορία της τραγωδίας: οι δυνατότητες ερμηνείας που ενυπάρχουν σε ένα θέμα, στην ολότητά του, αναπτύσσονται εξαντλητικά-τώρα κατορθώθηκε ότι προηγουμένως είχε απλά και μόνο επιχειρηθεί.

Αντίστροφα θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικό να ενισχύσει ευκαιριακά την ορθότητα των θέσεών του, δείχνοντας ότι ήδη παλαιότεροι φιλόσοφοι είπαν ή σκέφτηκαν τα ίδια πράγματα. Δε θέλει να στερηθεί ένα στήριγμα που έρχεται από την παράδοση. Μ' αυτό τον τρόπο γίνεται και ο δημιουργός της ιστοριογραφίας της φιλοσοφίας στην αρχαιότητα. Έχουν μαρτυρηθεί τίτλοι από μερικές μονογραφίες του για παλαιότερους φιλοσόφους. Μας έχουν διασωθεί-έστω και επεξεργασμένες τρεις μονογραφίες (για τον Ξενοφάνη. Τον Μέλισσο και τον Γοργία).

Όσο ζούσε ακόμη ο Αριστοτέλης, δυνατόν να έγραψε ο Θεόφραστος το μνημειώδες έργο Φυσικών δόξαι (οι θεωρίες των φυσικών φιλοσόφων) από τον Θαλή ως τον Πλάτωνα σε δεκαοκτώ βιβλία. Το έργο-εκτός από λίγα αποσπάσματα- έχει χαθεί, η επίδραση του όμως διαφαίνεται σε όλες τις μεταγενέστερες μελέτες και τα εγχειρίδια ιστορίας της φιλοσοφίας. Είχε ως βάση την πεποίθηση ότι σε όλα τα φιλοσοφικά προβλήματα θα μπορούσε να παρατηρηθεί μία σταδιακή εξέλιξη από τις πιο αδέξιες αφητηριακές προσπάθειες μέχρι την ολοκλήρωσή τους στο παρόν, δηλαδή στη φιλοσοφία του ίδιου του Αριστοτέλη και του Θεόφραστου.

Όποιος αποδίδει στην ιστοριογραφία απλά το έργο της καταχώρησης του παρελθόντος σαν αυτοσκοπό που συντελείται με έναν τρόπο μουσειακό δε θα ονομάσει ιστοριογραφία αυτές τις προσπάθειες Του Περιπατου. Διαφορετικά θα κρίνει εκείνος που έχει τη γνώμη ότι η ιστοριογραφία έχει τότε μόνο ένα υπεύθυνο νόημα, όταν είναι σε θέση να δείξει ότι το παρελθόν ενδιαφέρει κάθε φορά το παρόν- και από ποιες ο Αριστοτέλης δίνει συγκεκριμένα, σημασία όχι μόνο στις θεωρίες των προηγούμενων φιλοσόφων αλλά και στο περιεχόμενο της πίστης των λαών.

Γενικότερα, οι θεωρίες του Αριστοτέλη έδωσαν ώθηση στην διαμόρφωση πολλών άλλων φιλοσοφιών και στοιχεία από την πολιτική του θεωρία εφαρμόζονται ακόμα και σήμερα στο πολίτευμά μας. Επιπλέον θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι μερικές από τις απόψεις του Αριστοτέλη αποτέλεσαν βάση για τη διαμόρφωση θεμελιωδών διατάξεων του συντάγματός μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχές φιλοσοφίας β' λυκείου ΟΕΔΒ θεωρητική κατεύθυνση
- Αρχαία ελληνικά Φιλοσοφικός λόγος γ' λυκείου ΟΕΔΒ θεωρητική κατεύθυνση
- Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ
- Σημειώσεις ιδιωτικού φροντιστηρίου
- INTERNET
<http://www.omhros.gr/kat/history/Txt/cl/Aristo/Aristotelis.htm>